

EURO'NUN TÜRK DIŞ TİCARET SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ OLASI ETKİLERİ

Yrd.Doç.Dr. Ramazan KILIÇ*
Ömer KAYA**

ÖZET

Avrupa Birliği üyesi 12 ülkenin 2002 yılında tek para birimi olarak EURO'ya geçmeleri Avrupa ve Dünya Ekonomisi için önemli bir gelişmedir. AB ile gümrük birliğini gerçekleştirmiş ve AB ile üyelik süreci devam eden Türkiye AB ülkeleri dışında EURO'dan en çok etkilenecek ülkelerin başında gelmektedir. Bu çerçevede, Avrupa Birliği ülkeleri arasında kullanılan tek para birimi EURO'nun Türk dış ticaret sektörü üzerinde önemli etkiler yaratabileceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Euro, Dış Ticaret, Avrupa Birliği.

ABSTRACT

Switching to one currency in 2002 by twelve Members Countries of European Union is an important progress for European and World Economy. Turkey, who is a member of Customs Union with EU and also prospective member of the union, is one of the most affected countries next to union members from Euro. From this perspective, it is predicted that Euro might have important effects on Turkish foreign trade industry.

Key Words: Euro, Foreign Trade, European Union.

GİRİŐ

Avrupa birliğine üye 12 ülkenin tek para uygulamasına geçmesi Avrupa ve dünya ekonomisi için çok önemli bir gelişmedir. Türkiye stratejik konumu, AB ülkeleriyle mevcut ilişkileri ve AB ile gümrük birliğini gerçekleştirmiş olması nedeniyle, AB ülkeleri dışında

* Dumlupınar Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü.

** Bilim Uzmanı.

EURO'dan en çok etkilenecek ülkelerin başında gelmektedir.¹ Bu durum AB ile gümrük birliğini gerçekleştirmiş ve ticaretin yaklaşık %50 sini bölge ile gerçekleştiren Türkiye açısından da büyük bir önem taşımaktadır. AB'de meydana gelen bu gelişme başta Türk dış ticaret sektörü ve rekabet gücü olmak üzere Türk ekonomisini yakından etkileyecektir.

Türk Lirası'nın 1999 yılında önce ABD doları ile Alman markından oluşan bir döviz kuru sepeti itibariyle izlenen nominal değeri, 1999 yılı başından itibaren ABD doları ve EURO'dan oluşan yeni bir kur sepeti itibariyle izlenmektedir.²

Türkiye, 2000 yılında ihracatının yüzde %52.3'nü ithalatının da %48.4'nü AB üyesi, ülkelerle gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin AB bölgesindeki ithalatı 20 milyar Dolar, ihracatı ise 10 milyar Dolar seviyesindedir.³

EURO'nun ulusal ve uluslararası alanda kullanımının artmasıyla EURO'nun etkinliği giderek artacak ve etkisi daha çok hissedilecektir. Bu süreçte EURO'nun Türk dış ticaret sektörü üzerinde bir takım etkileri olacaktır.

I. EURO'NUN TÜRKİYE'NİN BÖLGE İLE DIŞ TİCARETİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Türkiye'nin AB ile gümrük birliğini 1995 yılında gerçekleştirmiş olması ve Avrupa birliği ülkeleri ile yakın ekonomik ticari ve mali ilişkileri göz önüne alındığında, EURO'nun Türk dış ticaret sektörü üzerinde yaratacağı etkilerin önemli düzeyde olacağı tahmin edilebilir. Tek paraya geçişle birlikte, Türkiye'nin dış ticaretinin bir çok açıdan etkilenmesi söz konusudur.

¹ Ömer Altay, "Euro'nun Türkiye Ekonomisi ve Ödemeler Dengesine Etkileri", *Euro El Kitabı*, TCMB Yayını, Ankara, 2000. s.39.

² KARLUK S. Rıdvan-Özgür TONUS, Avrupa Para Birliği, Euro ve Geleceği, Anadolu Üniversitesi, *İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt XIV, Sayı 1-2, Eskişehir, 1998, s.281.

³ "Euro'nun Türkiye Üzerine Etkileri" Hazine Müsteşarlığı, 1999, <http://www.hm.gov.tr> (15 Mart 2003).

Türkiye 2000 yılı itibariyle ihracatının %52,4'nü 15 AB üyesi ülkeye yapmış, ithalatının yüzde 50,0'sini de aynı ülkelerden yapmıştır.

Türkiye'de 24.139 ihracatçı, 38.768 ithalatçı firma faaliyet göstermektedir. İthalatçı firmaların ilk 17'si toplam ithalatın yüzde 22,3'ünü, ilk 129'u yüzde 42'sini, ilk 686'sı ise yüzde 67'sini gerçekleştirirken, ihracatçı firmaların ilk 10'u ihracatın yüzde 15,8'ini, ilk 60'ı yüzde 34'ünü, ilk 422'si ise yüzde 60'ını gerçekleştirmektedir.⁴ AB ülkeleri arasında gerek ihracat, gerekse ithalatta en önemli paya sahip olan ülke Almanya'dır. Bu ülke Türkiye'nin ihracat ve ithalatında daima birinci sırayı korumuş ikinci sırayı zaman zaman İtalya ve İsviçre almıştır.⁵ Dolayısıyla Almanya ile ihracat veya ithalat yapan Türk firmaları Alman Markından Euro'ya dönüşüm yapacaklardır.

Türkiye'nin ülkeler itibariyle ihracatı incelendiğinde Tablo 1'de görüleceği gibi Almanya'nın ihracat açısından birinci pazar olduğu görülmektedir. Nitekim, son 5 yıllık verilere göre Almanya her yıl ilk sırada yer almıştır. 1998 yılında Almanya'ya yapılan ihracat 5,4 milyar dolar seviyesinde iken 2002 yılında 5,8 milyar dolar düzeyine yükselmiştir. Ancak, toplam ihracat içindeki payına bakıldığında 1990 yılında yüzde 23,3 olan pay 2000 yılında yüzde 18,8 oranına düşmüştür. Ayrıca, 2000 yılında Almanya'ya yapılan ihracat yüzde 5,4 oranında düşüş kaydetmiştir. İhracat açısından diğer önemli bir ülke de ABD'dir. Bu ülkeye gerçekleştirilen ihracat 2002 yılında artarak 3,2 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. 1990 yılında bu değer 968 milyon dolar iken toplam ihracat içindeki payı yüzde 7,5 civarındaydı. 2002 yılında ise ulaşılan 3,2 milyar dolarlık ihracat ile ABD'nin toplam ihracat içindeki payı 11,3'e yükselmiştir.

⁴ "Avrupa Parasal Birliğinin Türkiye Üzerindeki Etkileri", 2000, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/ocak2000/euro.htm> (10 Eylül 2002).

⁵ S.Rıdvan Karluk, *Türkiye Ekonomisi, Tarihsel Gelişimi Yapısal ve Sosyal Değişim*, İstanbul, 1999, s. 514.

Tablo 1. Türkiye'nin Ülke Gruplarına Göre Yıllık İhracatı
(\$ milyon)

	1998	1999	2000	2001	2002
Toplam İhracat	26974	26587	27775	31334	35081
OECD Ülkeleri	16910	18056	19006	20615	22988
- ABD	2229	2437	3135	3126	3229
AB Ülkeleri	13437	14348	14510	16118	18059
- Almanya	5448	5470	5180	5367	5811
- İtalya	1555	1685	1789	2342	2237
- İngiltere	1710	1830	2037	2175	2987
- Fransa	1300	1570	1657	1895	2108
- Hollanda	889	932	874	892	1026
- İspanya	513	751	714	950	1082
- Belçika	670	623	647	688	667
- Yunanistan	370	407	438	476	574
Diğer Avrupa Ülkeleri	1313	1202	2278	2658	3371

Kaynak: <http://www.igeme.gov.tr> (10 Mart 2003).

Sadece ABD Doları ve Alman Markı cinsinden yapılan ihracatın toplam ihracat içindeki payı 1998'de yüzde 84 iken EURO'nun devreye girmesi nedeniyle 1999'da yüzde 79,7'ye 2000 yılında ise 76,6'ya düşmüştür. ABD Doları, ihracat işlemlerinde kullanılan en önemli döviz olma özelliğini yüzde 50,7'lik payı ile sürdürmüştür. Ancak söz konusu döviz cinsinden yapılan ihracatın payında 1,8 puanlık düşüş yaşanmıştır. Öte yandan bu dönemde DM'nin payı da yaklaşık 1,3 puan düşerek yüzde 25,9'a gerilemiştir. Bu iki para birimi cinsinden yapılan ihracatın payında yaşanan gerileme EURO'ya kaymıştır.

Uluslararası yatırımcıların EURO'ya kaymalarıyla birlikte dünya merkez bankaları rezervlerinde önemli ölçüde EURO'ya kayma sözkonusu olacaktır. Bu gelişmenin 500 milyar ile 1 trilyon Dolar arasında EURO talebi yaratacağı tahmin edilmektedir.⁶ EURO'nun güçlü olması, para birliğine üye olan ülkeler ile olan ticarete ihracat

⁶ Aykut Kibritçioglu, "European Integration", Ankara Üniversitesi, 2000, s.25., <http://dialup.ankara.edu.tr/~kibritci/eurores.html>. (12 Ocak 2003).

gelirlerini olumlu yönde etkilerken ithalat giderlerini azaltacaktır. EURO'nun zayıflığında ise bu kez tersine sonuçlar verecektir. İhracat gelirleri düşerken ithalat ödemeleri azalacaktır.⁷ Buna göre, Avrupa Birliği'ne ihracat hacmi bu bölgeden yapılan ithalat toplamından düşük kaldığı sürece EURO'nun güçlenmesi Türkiye'nin aleyhine bir gelişme olacaktır.

Türkiye'nin AB ülkelerine yaptığı ihracat hacmi özellikle gümrük birliği sürecinden itibaren azalma göstermiştir. Dış ticaret dengesi giderek EURO bölgesinin aleyhine gelişmektedir. Nitekim 2000 yılının ilk yarısında dış ticaret fazlalığı bir yıl öncesine göre azalmış ve 11 milyar seviyesinden 6.8 milyar EURO seviyesine inmiştir.⁸ Bu durumun devam etmesi durumunda EURO'nun aşırı değerlenmesi ortaya çıkabilecektir, bu da ek maliyetlere yol açacaktır.

EURO'nun Türk firmaları üzerindeki etkilerine ilişkin çalışma ve tahminler, genelde tek paranın firma kârlarını azaltacağı yönündedir. Bununla birlikte tek para firma maliyetlerini azaltıcı bazı etkilerde yapacaktır. Ulusal paraların ve dolayısıyla döviz kurlarının ortadan kalkması nedeniyle "hedging" ve sigorta giderlerinden tasarruf, daha az sayıda banka ve banka şubesi ile çalışma olanağı, EURO sayesinde bütünleşerek daha büyük genişlik ve derinlik kazanacaktır. Avrupa sermaye piyasalarından daha bol ve ucuz finansman sağlama fırsatı tek paranın maliyet düşürücü etkileri arasında sayılabilir. Avrupalı firmalar gibi, Türk firmaları da ülkemizin bu en büyük dış pazarında maliyetlerle birlikte fiyatları da bir miktar aşağı çekecek etkilerle yüz yüze gelebileceklerdir.⁹

Avrupa'dan ithalat yapan şirketler açısından EURO'yla çalışmanın bir takım avantajları olacaktır. Artan rekabet Avrupa'daki şirketleri daha fazla Türk şirketleri ile işbirliği yapmaya itebilecektir. Avrupa'dan parça ithal eden Türk şirketleri böylelikle üretim

⁷ Suat Oktar ve Suat Yavuz, *Avrupa Para Birliği Euro ve Türkiye*, Bilim Teknik Yayını, İstanbul, 2000, s.40.

⁸ Yusuf Ziya İrbeç ve Diğerleri "Avrupa Birliğinin Yeni Para Birimi Euro ve Türkiye'nin Dış Ekonomik İlişkilerine Etkileri", *Yeni Türkiye*, Yıl:6, Sayı:36, Kasım-Aralık 2000, s.1270.

⁹ Yusuf Ziya İrbeç ve Diğerleri "Avrupa Birliğinin Yeni Para Birimi Euro ve Türkiye'nin Dış Ekonomik İlişkilerine Etkileri", *Yeni Türkiye*, Yıl:6, Sayı:36, Kasım-Aralık 2000, s.1270.

maliyetlerini daha aşağı çekebilecektir. Bu Türk firmaları açısından pazarın genişlemesi anlamına gelecek Alman Markı, Fransız Frangı ve EURO arasında bir fark olmayacak, EURO'ya güven problemi doğarsa kolaylıkla başka para birimlerine geçilecektir. Kurlar sabitlendiği için ticareti EURO, Mark veya Frank ile yapmak arasında fark kalmayacaktır.

AB ekonomisinde ortaya çıkması muhtemel gelişmelerin fiyat ve döviz kuru istikrarını sağlanması, büyümenin hızlanması bölge içinde kur riskinin ortadan kalkması EURO'nun uluslararası güçlü ve istikrarlı bir para birimi niteliğiyle uluslararası işlemlerde artan bir şekilde kullanılmasına paralel olarak bölge ülkelerinin bölge dışındaki ülkelerle ticaret yaratıcı etkiye sahip olması beklenmektedir.¹⁰

Para birliği bölgesi ile AB dışı ülkeler arasında ticaret yaratıcı etkinin AB ile tercihli düzenlemeleri bulunan ve hali hazırda ticaretin yarısından fazlasını AB ülkeleri ile yapan Türkiye gibi ülkelerde daha güçlü hissedilmesi ve AB ile ticari alanda tek paranın getireceği imkanlardan faydalanma imkanlarının artacağı beklenmektedir.¹¹

Tek para uygulamasına geçişle birlikte, mal piyasalarında, hizmetlerde muhtemelen yeni ürünler, yeni piyasalar açılacaktır. Dış ticaret sektörünün bu fırsatı çok iyi kullanması gerekmektedir. İhracatçı firmaların, büyük piyasa araştırmaları yapmaları, gerektiğinde kendi aralarında veya AB üyesi 12 ülkenin firmalarıyla ortak girişimlere yönelmeleri gerekmektedir. Hangi Pazarların büyüyeceği, hangi ürünlerde fiyat farklılıklarının yoğunlaşması gerektiği, fiyat rekabetinin nerelerden sağlanacağını içeren geniş piyasa araştırmaları firmalara daha dinamik bir faaliyet ortamı kazandıracak ve Avrupa piyasalarına girmelerini kolaylaştıracaktır.¹²

Türkiye'nin dış ticaretinin %50'sinin AB'ye yönelik olduğu dikkate alındığında EURO'nun fiilen yürürlüğe girmesiyle birlikte AB ile dış ticareti kolaylaştırıcı ve ticaret yaratıcı etkileri ortaya çıkabilecektir. EURO kullanımına geçiş ile para birliğine dahil ülke pazarlarında tek para ile işlem yapılacağından kur riski ve döviz kuru farklılıklarından kaynaklanan maliyetler ve belirsizlik ortadan

¹⁰ Didem Kadioğlu, "Ekonomik ve Parasal Birlik", *İğemen Bakış*, Ekim-Aralık 2000, s.116.

¹¹ a.g.e. s.116.

¹² Oktar, s., Yavuz, S., a.g.e., s.38.

kalkacak ve özellikle birden fazla üye ülke parası ile bir arada işlemlerini yürütmek zorunda kalan firmalar açısından bir tasarruf sağlanmış olacaktır. Bu durum bölge ile ticaretimizi kolaylaştırıcı bir etki yaratacaktır.

Tablo 2. EURO'nun Türkiye'nin İhracat Artışına Etkisi

	2000	2001	2002	2003	2010
EURO ÜLKELERİNİN BÜYÜME HIZI (IMF TAHMİNİ)	0.2	0.9	1.0	1.1	2.9
EURO ÜLKELERİNE İHRACATINTAHMİNİ ARTIŞ HIZI	-	2.8	0.39	0.39	7.02

Kaynak:Didem Kadioğlu, “Ekonomik ve Parasal Birlik”, İgemenen Bakış, Ekim-Aralık 2000, s.116.

EURO bölgesinde Tablo 2’de görüldüğü gibi GSMH artışının ihracatımızın artışı üzerinde yaratacağı etkiler 2001 yılından itibaren AB’deki büyüme üzerindeki pozitif etkinin Türkiye ihracatına daha hızlı bir biçimde yansiyabileceği, 2010 yılında EURO’nun AB içinde büyümeye katkısının %3 seviyesine yükselmesi ile bölgeye yönelik ihracat artışımızın bu oranın da üzerinde seyredilebileceği öngörülebilir.

Tek para ile birlikte parasal birliğe katılan ülkelerin belirli bir döviz kuru mekanizması olacaktır. Bölge ülkelerinin arasında ikili döviz kuru mekanizmaları sabitlenmiş konuma gelmiştir.¹³ Bu çerçevede bölge ülkeleri içerisinde döviz kuru para politikası enstrüman olma özelliğini kaybedecektir. Bu durum dış ticaretimiz açısından fiyat etkisini beraberinde getirecektir. Bölge içinde döviz kurlarının dönülmez bir şekilde sabitleşmesi EURO ülkelerinin devalüasyon yoluyla dış rekabete karşı korunma yada rekabetçi fiyat avantajı sağlama imkanlarını ortadan kaldıracaktır.¹⁴

¹³ “The Euro”, ECB, 2002, <http://www.euro.ecb.int/en.html>. (10 Mart 2003).

¹⁴ Kadioğlu., a.g.e., s.116-117.

Bu durum bölge içindeki döviz kuru dalgalanmalarının Türkiye'nin ihracat performansı üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmış olacaktır. Türkiye, sürekli gelişmenin ve değişimin yaşandığı günümüzde yaşanan rekabet şartlarına paralel olarak işletme stratejilerini de çağın gerektirdiği özelliklere uygun şekilde gerçekleştirmek durumundadır.

Türkiye'nin Avrupa birliğine aday ülke olma stratejisini sürdüren ve 12 Aralık 2002 Kopenhag zirvesinde 2004 yılı için şartlı tarih alan Türkiye'nin ihracatını artıracak çabaları göstermesi bu yönde gerekli düzenlemeleri yapması gerekmektedir. Oluşan olumlu hava devam ettirilmelidir. Türkiye Avrupa'da meydana gelen tarihi parasal birlik EURO'nun dezavantajlarını ihracatçılar açısından avantaja çevirebilecek potansiyele sahiptir.

Türkiye'deki üretken kamu ve özel sektör kuruluşları meydana gelen bu olumlu ortamdan yararlanıp gereken dinamizmi ve çabayı gösterip Türkiye'nin ihracatında gerçek bir "patlama" yaratmalıdır.

II. AB İÇİNDE BÖLGESEL FİYAT FARKLILIKLARININ ORTADAN KALKMASININ DIŞTİCARET VE REKABET ÜZERİNDE YARATACAĞI ETKİLER

EURO'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte bölge ülkelerinde uygulana maliye para politikalarının daha da yakınlaşması EURO'nun tek bir ulusal para olarak kullanılmaya başlanması EURO bölgesinde bir süreden beri gözlenen mal piyasasındaki fiyatlardaki yakınlaşma olgusunu hızlandıracakı düşünülmektedir.

EURO ile birlikte bölgesel fiyat farklılıklarının bazı sektörlerde tamamen kalkması, diğerlerinde ise birbirine yaklaşması beklenmektedir.¹⁵ Fiyatların birbirine yaklaşması Türkiye'nin AB ile ticaretine sınırlamalar getirebilecektir. İhraç fiyatları baskı altında kalacak AB'deki fiyat düşüşleri Türkiye'de üretim maliyetlerine olumlu bir etki yapabilecektir. Ancak fiyatlar hem tüketim malları ithalatında hem de genel olarak ithalatı artırıcı bir etki yapacağından Türkiye'nin dış ticaret açıkları artabilecektir. Ancak otomotiv ve

¹⁵ "Euro'nun Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri", 2001, <http://www.Kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/finans/006-3a.html>. (23 Eylül 2002).

makine sanayi gibi sektörlerde ithalat ve yurt içi rekabet artabilecektir.¹⁶

AB’de yaşanacak muhtemel bir dış talep daralması konjonktürel olarak bu piyasaya girmek isteyen ülke sayısının artması, tüketim malı ihraç eden Türk ihracatçıları rekabet avantajı sağlamak için bir pazarlama stratejisi geliştirmeye zorlayacaktır.¹⁷ Tek para ile üye ülkeler tarafından rekabet gücü kazanılmasına yönelik olarak yapılacak devalüasyonlar ortadan kaldırılmış fiyatlar şeffaflaştırılmış ve topluluk içi fiyat karşılaştırmaları olanaklı hale gelmiş olacaktır.¹⁸

AB içinde gözlenen fiyat etkisi AB bölge içi ticarete yönelme gibi bir ticaret saptırıcı etki yaratabilecektir. Topluluk sanayii açısından da AB içinde bölgesel yoğunlaşma ve uzmanlaşmayı teşvik edeceğinden üçüncü ülkelere karşı önemli bir rekabet avantajını da beraberinde getirebilecektir. Dolayısıyla EURO bölgesi ülkelerinin üçüncü ülkelerle ticaretlerini arttırıcı bir etki de meydana gelebilecektir. AB içindeki bu eğilim, Türk ihracatçısı açısından fiyata bağlı rekabet şansının var olduğunu, fakat bu şansın giderek kaybolmakta olduğu göstermektedir.¹⁹

Parasal birliğe geçişle meydana gelen yeni ekonomik düzenin sonucunda EURO alanındaki ekonomik büyümenin ve bu durumun ortaya çıkaracağı gelir etkisinin birlik dışı ülkeler açısından ticaret yaratıcı bir etkide bulunması halinde Türkiye’nin söz konusu durumdan yararlanabilme derecesi temel olarak aşağıda sıralanan faktörlere bağlıdır. Bu faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir.²⁰

¹⁶ Hüseyin Akgönül, *Euro ve Türkiye Ekonomisi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını, Yayın No.31, Afyon, 2002, s.120.

¹⁷ Erdoğan Tekcan., “Avrupa Para Birimi Euro Ve Türkiye”, *İTO*, 1199, s.91.

¹⁸ “Euro’nun Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri”, DTM., 2000, [http://www.dtm.gov.tr/YAYIN/euro/html.\(23 Eylul 2002\)](http://www.dtm.gov.tr/YAYIN/euro/html.(23 Eylul 2002)).

¹⁹ Baki Alkaçar, “Türk Dış Ticareti Açısından Euro”, *Dış Ticaret Dergisi*, Ocak 2000, s.27.

²⁰ Defne Ata ve Serkan Silahşör, *Avrupa Para Birliği ve Türkiye*, Hazine Müsteşarlığı Yayını, Ankara, 1999, ss.132-133.

- Türkiye’de makro ekonomik istikrar ve siyasi istikrar,
- Türk firmalarının güçlerini artırabilmek için uygulayacağı stratejiler,
- EURO alanında uygulanacak politikalar,
- Söz konusu politikaların ortaya çıkaracağı bağlantılı etkiler,
- EURO’nun uluslararası piyasalarda Dolar ve Japon Yen’i gibi para birimleri karşısındaki istikrarı,
- EURO alanı ülkelerinin Türk ihraç mallarına karşı olan talep esnekliği,

EURO bölgesinin ithalat talebinin artması durumunda Türk şirketleri kendi aralarında ve diğer üçüncü ülkelerin şirketleriyle olan rekabetleri artacaktır. Türk şirketleri bu süreçte AB pazarlarına yakınlaşmaya çalışacaklardır. Bu durumda Türk şirketleri AB ülkeleri şirketleriyle birleşme ve birlikte iş yapma yollarına gidebileceklerdir. Ancak Türkiye ekonomisinde meydana gelebilecek makro ekonomik istikrarsızlıklar, AB şirketlerinin Türk şirketleriyle birleşmekten veya birlikte iş yapmaktan kaçınmalarına sebep olabilecektir. Bu nedenle Türkiye’de hükümetin ve karar mercilerinin makro ekonomik istikrarın sağlanması yolunda çalışmalarını devam ettirmeleri ve bu alanda yoğunlaşmaları önem taşımaktadır.²¹

SONUÇ

Avrupa birliği ülkelerinin ilk başlarda ekonomik birliği daha sonraki yıllarda da ekonomik birliğin tamamlayıcısı olarak gördükleri parasal birliğe geçiş Türkiye’yi de içine alan bir süreci başlatmıştır. Avrupa Birliği ile, 1 Ocak 1996 tarihinde gümrük birliği sürecini tamamlayan ve Kopenhag zirvesinde tam üyelik yolunda 2004 yılı için şartlı müzakere tarihi alan Türkiye’nin dış ticaretinde Ab önemli bir yere sahiptir. 1999 yılı itibariyle toplam ihracatın %53.9’nun ve toplam ithalatın %52.3’nün AB ülkeleri kaynaklı olduğu düşünülürse Türkiye’nin AB ile vazgeçilmez ticari ve finansal bağları olduğu söylenebilir.

²¹ Hakkı Odabaş ve Kemal Özden, “Euro’nun AB Ülkeleri ve Türkiye Üzerindeki Etkileri”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: IV, Sayı:1, Afyon, Haziran 2002, s.89.

AB ülkeleri yabancı sermayeli yatırımlar içinde de en büyük paya sahip ülkeler olup, son 5 yılda yapılan yabancı sermayeli yatırımların %70'i bu ülkelere aittir. Ayrıca 3 milyon Türk vatandaşı AB ülkelerinde yaşamakta olup, bu kişilerin merkez bankası nezdinde 21 milyar tutarında tasarrufu bulunmaktadır. Bunlara ek olarak Türkiye, aday ülke konumundaki diğer ülkelerle kıyaslandığında AB ile gümrük birliği imzalayan tek ülke olması nedeniyle, EURO'nun etkisi daha da artmakta ve bu etki alanı içerisinde Kopenhag zirvesi ile yeni bir ivme kazanan gelişmeler çerçevesinde Türkiye bu sürecin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır.

EURO'nun yürürlüğe girmesi ile artan rekabet ortamı nedeniyle Avrupa Birliği genelinde firma bazında yeniden yapılandırma faaliyetleri, evlilikler ve satın almalar yaşanmakta ve yaşanacaktır. Bu gelişme beraberinde daha etkin kaynak dağılımının sağlandığı, daha üretken, daha rekabetçi ve bir Avrupa yaratacaktır. Bu ortamda Türkiye'nin AB ile olan ticari ilişkilerini geliştirebilmesi, rekabet gücünü artırabilmesi ile doğru orantılı olacaktır.

Bu nedenle, Türkiye'nin bu yeni oluşumdan uzak kalmaması için Türk sanayici ve ihracatçıların uzun vadeli plan yapabilmelerine imkan tanıyan elverişli bir makro ekonomik ortamın yaratılması gerekliliği doğmaktadır. Bunun yanı sıra AB ülkelerinde olduğu gibi mikro bazda da yeniden yapılandırma ve maliyetleri düşürme faaliyetlerine ağırlık verilmeli, Avrupalı firmalarla ortaklık arayışına girilmeli ve artacak olan rekabet ortamına hazırlıklı olunmalıdır. Ancak, bu şartlar gerçekleştirildiği takdirde Türk firmaları Avrupa Piyasasında rekabet şanslarını koruyabilecek ve en azından mikro bazda söz konusu oluşumun parçası olduklarını kanıtlayabileceklerdir.

Türkiye, yeni ticarileşmekte olan makine teçhizat, beyaz eşya ve otomotiv sektörlerinde önceki yıllarda bu sektörlerde ticarileşen ülkelere göre, çok daha zor koşullarla karşı karşıyadır. Bu şartlar altında pazarlamanın firma düzeyinde ciddi şekilde ele alınıp rekabet gücünün önemli bir unsuru olarak kavranması önem kazanmaktadır. Politika düzeyinde ise Türk firmalarının AB piyasasına yatırımlarının özendirilmesi, Sektörel Dış Ticaret Şirketleri örneğinde olduğu gibi, şirket birleşmelerinin teşvik edilmesi ve şirket ölçeğinin büyütülmesi ciddiye alınması gereken seçenekler olarak görülmektedir.

Türkiye için yakın bir gelecekte EURO'ya geçiş mümkün olmamakla birlikte, ortak paraya geçişin gerçekleşmesi sonrası, daha önce Birliğe üye ülkelerle farklı para birimleri bazında ticari işlem gerçekleştiren firmalar, ticaret işlemlerini tek para birimi üzerinden gerçekleştirmek imkanını kazanacaklardır. Bu durumda kur riskinin azalacak olması nedeniyle belirsizlik azalacaktır. Söz konusu avantaj özellikle farklı para birimleri üzerinden hem ithalat hem de ihracat gerçekleştiren firmaların kur riskini ortadan kaldıracak ve firmaların orta ve uzun vadeli plan yapmaları kolaylaşmış olacaktır.

AB'nin EURO'ya geçmesinin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerinin genel olarak olumlu olacağı öngörülmektedir. Ancak, önümüzdeki yıllarda bu olanaklardan yararlanmak için Türkiye, önüne çıkan fırsatları iyi değerlendirmeli, enflasyondaki düşüş trendi devam etmeli ve bütçe açıkları azaltılmalıdır. Makro ekonomik istikrarın gerçekleştirilmesi yönünde atılan adımların devamı getirilmeli, sosyal güvenlik sistemi açıkları başta vergi reformu ve özelleştirme olmak üzere alınacak yapısal tedbirlerle Maastricht kriterlerine uyum sağlayacak seviyelere getirilmelidir.

Türkiye'nin 16-17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesinde tam üyelik için müzakere tarihi aldığı dikkate alındığında (3 Ekim 2005), üyelik hedefini gerçekleştirecek politik unsurların yanında ekonomik unsurlardaki belirli kriterlerin tutturulması gerekmektedir. Türkiye bu bağlamda ekonomik ve sosyal yükümlülüklerini yerine getirme konusunda iradesini ortaya koymuş ve AB nezdinde takdirle karşılanan önemli adımlar atmıştır. Bu olumlu gidişatın gelecek dönemlerde de sürdürülmesi önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- ATA Defne- SİLAHŞÖR Serkan, *Avrupa Para Birliği ve Türkiye*, Hazine Müsteşarlığı Yayını, Ankara, 1999.
- ALTAY Ömer, "Euro'nun Türkiye Ekonomisi ve Ödemeler Dengesine Etkileri", *Euro El Kitabı*, TCMB Yayını, Ankara, 2000.
- ALKAÇAR Baki, "Türk Dış Ticareti Açısından Euro, Fırsatlar Dar Boğazlar", *DTM Dergi Ankara*, Ocak 2000.
- AKGÖNÜL Hüseyin, *Euro ve Türkiye Ekonomisi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını, Yayın No.31, Afyon, 2002.

- ARISAN Nilgün, "Euro'nun Genel Makro Ekonomik Etkileri", *Euro El Kitabı*, TCMB Yayını, Ankara, 2000.
- DTM, *Euro ve Türkiye Üzerine Etkileri*, Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 1998.
- FİŞNE Mustafa, "Euro'dan Tam Geçiş Yönünde Kaydedilen Gelişmeler Ve Euro'nun Avrupa Entegrasyon Süreci Açısından Anlamı", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, C:3. Sayı:2, Afyon, 2001.
- İRBEÇ Yusuf Ziya, "Avrupa Birliğinin Yeni Para Birimi Euro ve Türkiye'nin Dış Ekonomik İlişkilerine Etkileri" *Yeni Türkiye*, Yıl.6, Sayı:36, Kasım-Aralık, 2000.
- KARLUK S. Rıdvan, *Türkiye Ekonomisi, Tarihsel Gelişimi, Yapısal ve Sosyal Değişim*, Beta Basım Yayını, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, İstanbul, 1999.
-, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayını, İstanbul, 1996.
- KARLUK S. Rıdvan-Özgür TONUS, *Avrupa Para Birliği, Euro ve Geleceği*, Anadolu Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt XIV, Sayı 1-2, Eskişehir, 1998.
- KILIÇ Ramazan, *AB-Türkiye İlişkileri ve Gümrük Birliği*, Siyasal Kitapevi Yayını, Ankara, 2002.
-, "Türkiye- AB Gümrük Birliğinin Türk Sanayi Üzerinde Yaratacağı Olası Etkiler", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ocak 1999, Yıl:1, Sayı:1, Kütahya.
- KADIOĞLU Didem, "Ekonomik ve Parasal Birlik", *İgemenen Bakış Dergisi*, Sayı:16, Ankara, 2000.
- KARAASLAN Ahmet-BAKIRTAŞ İbrahim, "Uluslararası Para Olarak Doların Gücü", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2, Sayı:4, Kütahya, 2000.
- KİBRİTÇİOĞLU Aykut, "EMU, Euro And Eu-Members An Euolüation From The Turkich, Makro Economic Perspektife", *Emu And The Outside Word Konferans*, İsviçre, 11 November 1998.
- KOZLU M.Cem, *Uluslararası Pazarlama İlkeler ve Uygulamalar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, Genişletilmiş 6.Baskı, İstanbul, 1996.
- ODABAŞ Hakkı- ÖZDEN Kemal, "Euro'nun AB Ülkeleri ve Türkiye Üzerindeki Etkileri", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt:IV, Sayı:1, Afyon, Haziran 2002.

- OKTAR Suat-YAVUZ Suat, *Avrupa Para Birliği Euro ve Türkiye*, Bilim Teknik Yayını, İstanbul, 2000.
- OECD., *EMU: Facts, challenges and policies*, 1999.
- TÖRE Nahit, “Dünyada ve Avrupa’da Euro’lu Günler”, *Asomedy*, Ankara, 2001.
- Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, *Enflasyonla Mücadele Programı, Politika Metinleri*, Hazine Müsteşarlığı Yayını, Cilt:1, Ankara, 2000.
- Dış Ticaret Müsteşarlığı(DTM), *Euro ve Türkiye Üzerine Etkileri*, Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 1999.
- “Türk Dış Ticareti Açısından Euro, Fırsatlar ve Dar Boğazlar”, *Dış Ticaret Dergisi*, Sayı:6, 16 Ocak 2000.
- “Kopenhag’ın Ardından”, *Akşam Gazetesi*, 14 Aralık 2002.
- “Türkiye İçin Şartlı Tarih”, *Türkiye Gazetesi*, 15 Aralık 2002.
- “INTERNET ADRESLERİ”**
- KİBRİTÇİOĞLU Aykut, “Euro’nun Türk ekonomisi üzerindeki etkileri”, TCMB, 2000, <http://www.tcmb.gov.tr/research/makale.html/euroelkitabı>. (20 Eylül 2002).
- KİBRİTÇİOĞLU Aykut, “European İntegration”, Ankara Üniversitesi, 2000, <http://dialup.ankara.edu.tr/~kibritci/eurores.html>. (12 Ocak 2003).
- TÖRE Nahit, “EPB’nin Türk Ekonomisi Üzerinde Yaratabileceği Etkiler”, A.T. araştırma merkezi, 2001, <http://www.caterisparibus.net/ab/ab-makaleler.htm>. (12 Kasım 2002).
- “Ekonomik Ve Parasal Birlik”, 2000, <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/YAYIN/euro/eurotur.htm>.(10 Eylül 2002).
- “Ekonomik ve Parasal Birlik”, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2000, <http://tobb.org.tr/yeni/euro/abeuro.html>.(21 Eylül 2002).
- “Türk Dış Ticareti Açısından Euro, Fırsatlar Dar Boğazlar”, Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, 2000, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGİ/ocak2000/euro.htm> (15 Eylül 2002).
- “Presidency Conclusions, Helsinki European Council”, <http://europa.int/council/off/conclu.haim>. (20 Eylül 2002).
- “The Euro”, ECB, 2002, <http://www.euro.ecb.int/en.html>. (10 Mart 2003).
- “Tek Paraya Geçişin Türkiye’nin Dış Ticareti ve Reel Sektör Üzerindeki Olası Etkileri”, Hazine Müsteşarlığı, 1999, <http://www.hm.gov.tr>. (12 Kasım 2002).